

ЗНО. Українська мова

ЗАЙМЕННИК

(вказує на предмет, ознаку або кількість, не називаючи їх)

ВІДПОВІДАЄ на **питання:**

іменника
хто? що?

вони, ніщо

прикметника
який? чий?

той, всякий

числівника
скільки?

стільки

РОЗРЯДИ ЗАЙМЕННИКІВ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

Особові: *я, ми – 1 особа; ти, ви – 2 особа; він, вона, воно, вони – 3 особа.*

Зворотний: *себе (нема Н. в.).*

Питальні: *хто? що? який? чий? котрий? скільки? (тільки в питальних реченнях).*

Відносні: *хто, що, який, чий, котрий, скільки (для зв'язку частин складного речення).*

Присвійні: *мій, твій, наш, ваш, свій, їхній, його, її.*

Вказівні: *цей(оцей), той (отой), такий(отакий), сей, стільки.*

Означальні: *весь, всякий, сам, кожний, самий, інший, жодний (жоден).*

Неозначені: *абихто, децо, щось, будь-який, казна-чий, хтозна- котрий, скільки-небудь.*

Заперечні: *ніщо, аніщо, ніхто, аніхто, ніякий, аніякий, нічий, анічий, ніскільки, аніскільки.*

Завдання 1. Підкреслити займенники, визначити розряд.

Усяка травичка на своєму корені росте. В небі стільки зірочок! Скільки в полі копичок? Гречана каша хвалилася, ніби вона з маслом родилася. Ніщо у світі не пропадає даремно. Не одна у світі криниця, можна з абиякої напитися. Син мій, а розум у нього свій. Про когось іншого в нього промова, а про себе жодного слова.

Завдання 2. Підкреслити питальні займенники однією лінією, а відносні — двома.

Згадалося, який хороший був день, скільки пісень звучало. Добре жить тому, чия душа і дума добро навчилися любити. Хто людей питає, той і розум має. Чия ця дівчинка дзвінкоголоса? Книга й школа — що є глибше, як з наукою дружить? І я згадав своє село. Кого я там покинув? Хто ця жінка, чим вона стурбована, звідки вона і чому не знає шляху до повітового міста?

Тестове завдання 1. Займенниками є всі слова рядка.

А себе, абищо, якимось, якась

Б вам, мені, учора, хто

В добре, чий, мене, казна-чого

Г воно, я, жоден, скільки

Тестове завдання 2. Займенник є в реченні.

А Дубовий Нестор дивиться крізь пальці на білі вальси радісних беріз.

Б Стоїть у ружах золота колиска, блакитні вії хата підніма.

В А місяць такий же: і молодик, і повен.

Г Вечірнє сонце, дякую за день.

Тестове завдання 3. До одного розряду належать займенники.

А ти, ви, вони, твій

Б чий, який, скільки, ніякий

В наш, ваш, твій, собі

Г хтось, деякий, хто-небудь, абищо

МОРФОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ЗАЙМЕННИКА

Усі займенники змінюються за відмінками, співвідносні з прикметниками можуть мати ознаки роду й числа.

1. Рід (якщо є): чоловічий, жіночий, середній

Завдання 3. Визначити рід.

Вона, наш, анічия, котра, воно, себе, котре, наша, котрий, моя, мій, моє, він, анічий, анічє, наше.

2. Число (якщо є): одинна, множина

Завдання 4. Визначити число.

Весь, вся, котрийсь, все, ми, цей, ці, всі, я, вони, ти, інший, ваші, їхня.

3. Відмінок:

Називний: *хто? що?*

Родовий: *кого? чого?*

Давальний: *кому? чому?*

Знахідний: *кого? що?*

Орудний: *ким? чим?*

Місцевий: *(на) кому? (на) чому?*

Завдання 5. Провідміняти займенники: *я, ти, ми, він, вони, себе.*

Н. в. _____

Р. в. _____

Д. в. _____

Зн. в. _____

О. в. _____

М. в. _____

Завдання 6. Поставити особові займенники в потрібній формі.

Ти (він) борони від собак, а він (ти) покаже кулак.

Риба ще в річці, а він до (вона) петрушку крише.

Ти (він) “стрижене”, він (ти) “голене”.

Говорити до (він) – як горохом об стіну.

Сердиться, ніби (він) пес ковбасу з’їв.

З (він) користі – як з чорта смальцю.

Про (він) вже й сови гудуть.

Спитав у (він), передав через (вони), глянув (вона) у вічі, прийшла до (вона), перед (він), люблю (вони), сміявся з (вони), бачилась із (вони), збудив (вона), згадав про (він), надіявся на (вони), допоможу (вона), в'ється над (воно), зв'язок з (вони), усміхнувся до (він), звільнили (він), переказав через (вона).

Завдання 7. Визначити відмінок зворотного займенника у фразеологізмах.

Собі на умі, дати собі раду, само собою зрозуміло, сам собі пан, показати себе, відчутти на собі, себе не пам'ятати, бути не в собі, сам не при собі, сушити собі голову, та й ні гадки собі, ціну собі знати, шукати себе, набивати собі ціну.

Тестове завдання 4. Тільки за відмінками змінюються займенники.

А абикому, такий, інший

Б ніхто, ніскільки, ніякий

В абикому, ні на чому, чого-небудь

Г жодний, котрийсь, абихто

Тестове завдання 5. Правильно вжито відмінкову форму займенника.

А зрадіти за його

Б завітати до їх

В розповісти про його

Г про його досягнення

Тестове завдання 6. Помилку в написанні особового займенника допущено в реченні.

А Ласкавий легіт, але що в ньому, коли з пустелі віє він?

Б У нього дуже довге огудиння. Яке повзе по всьому городі.

В Вони і віз би були з'їли, так ми на йому сиділи.

Г Одягла їх осінь у нову обнову.

Тестове завдання 7. Зворотний займенник у родовому відмінку є в реченні.

А Тими співами новими я себе розколишу.

Б У собі шукай справжніх благ.

В Щоб себе переконати, мушу сто волів впрягати.

Г Збери всередині себе свої думки.

СИНТАКСИЧНА РОЛЬ ЗАЙМЕННИКІВ

У реченні займенник може бути тим же членом речення, що й іменник, прикметник, числівник.

Завдання 8. Підкреслити займенники як члени речення.

Вчора я ходив у школу. Зараз розповім про свої плани. Трохи заробив собі грошей. Ці дівчатка не з нашого класу. Розуміння шукайте в собі. Ти сьогодні ніякий. Хтось зазирнув у вікно. Ми просто йшли. Перечитую твої листи. У нього стільки правди, як у решеті води.

Тестове завдання 8. Займенник виконує роль додатка в усіх реченнях, **ОКРІМ**

А Зіграй мені осінній плач калини, зіграй усе, що я тебе прошу.

Б За чужим хмелем що-небудь змелем!

В Нехай в лице мені осінній вітер віє.

Г Часом так, хтозна-чого він сердиться.

ПРАВОПИС ЗАЙМЕННИКІВ

НАПИСАННЯ НЕОЗНАЧЕНИХ ЗАЙМЕННИКІВ

Разом

Аби-
де-
-сь-

хто
що
який
чий
котрий
скільки

Через дефіс

казна-
хтозна-
бозна-
будь-
-небудь-

Окремо: якщо між часткою і займенником є прийменник, то всі три слова пишуться окремо (будь для кого, аби з ким, хтозна в чому).

НАПИСАННЯ ЗАПЕРЕЧНИХ ЗАЙМЕННИКІВ

Заперечні займенники з **ні-** пишемо разом (*ніхто, ніщо, ніякий...*). Проте якщо між часткою і займенником є прийменник, то всі три слова пишуться окремо (*ні в якому, ні для чого, ні для кого*).

Завдання 8. Записати правильно займенники.

(Що) *небудь*, (кого) *небудь*, (ні) (до) *чого*, (ні) *чий*, (де) *хто*, (де) *ким*, (аби) *як*, (аби) *хто*, *який (сь)*, (де) *чийого*, (ні) *який*, (ні) *ким*, (ні) *хто*, (ні) (за) *що*, (ні) *кому*, (ні) *чим*, (казна) *де*, (казна) *хто*, (хтозна) *кому*, (хтозна) *скільки*, (ні) (від) *кого*, *хто (небудь)*, *який (небудь)*, (будь) *де*, (будь) *що*.

Тести для самоконтролю. Правопис

1. Позначте рядок, у якому всі неозначені займенники треба писати через дефіс

А *бозна/скільких, казна/чийого, будь/скільки, де/чим*

Б *бозна/якому, аби/який, казна/що, хто/небудь, казна/в/кого*

В *якого/небудь, хтозна/кого, будь/котрий, казна/з/ким*

Г *будь/котрими, що/небудь, хтозна/яких, бозна/які*

2. Позначте рядок, у якому всі займенники треба писати окремо

А *ні/до/кого, із/хтозна/яким, на/ні/що, ні/про/що*

Б *будь/на/кому, де/в/кого, аби/з/ким, хтозна/з/чийм*

В *будь/на/чому, у/якому/небудь, хтозна/в/чиєму, чий/небудь*

Г *будь/до/кого, до/будь/кого, де/в/кого, в/де/кого*

3. У якому рядку всі займенники треба писати разом

А *де/ким, ні/кого, ні/скількима, аби/якими*

Б *з/ні/якого, аби/хто, ні/у/скільких, де/котрим*

В *у/кого/небудь, ні/хто, у/де/чому, з/ні/котрим*

Г *з/будь/ким, аби/якому, ні/чийм, аби/котрий*

4. У якому рядку всі займенники написано правильно

А *будь-кого, нічий, що-небудь, аби-що*

Б *будь з ким, де-яких, дехто, який-небудь*

В *дечийх, будь-чий, ні до кого, казна-хто*

Г *ніщо, ніякими, аби-кого, де з ким*

5. У якому рядку ні з заперечними займенниками треба писати окремо

А *ні/яким, ні/до/чого, ні/з/котрим, ні/в/чому*

Б ні/в/котрому, ні/до/кого, ні/з/чим, ні/з/яким
В ні/в/кого, ні/з/ким, ні/хто, ні/за/що
Г ні/котрий, ні/у/скільки, ні/в/чому, ні/до/якого.

6. У якому рядку ні з заперечними займенниками треба писати разом

А ні/який, ні/на/що, ні/хто, ні/чого
Б ні/чийого, ні/хто, ні/до/кого, у ні/чому
В ні/скільки, ні/чому, ні/для/кого, ні/ким
Г ні/якими, ні/чиїм, ні/скільки, ні/котрого

7. У якому рядку всі займенники пишуть через дефіс

А будь/кого, чим/небудь, де/з/кого, казна/чиє
Б хтозна/чий, будь/що, чим/небудь, казна/чого
В будь/хто, чим/небудь, будь/з/якою, казна/чий
Г казна/чий, будь/чим, скільки/небудь, хтозна/до/кого

8. Позначте рядок, у якому всі займенники написано правильно

А ніщо, нізчим, нічого, ніякого
Б ні за що, ні в кого, ніскільки, нідоякого
В будь-хто, дечиїх, ніскільки, казна-чим
Г декотрі, будь-що, скільки-небудь, бознахто

9. Позначте рядок, у якому всі займенники написано правильно

А що-будь, де з ким, чого-небудь, котромусь
Б ніякий, на чому-будь, девкого, анічий
В здеким, хтозна в який, будь-хто, казна з ким
Г ні до чийого, де на кому, за будь яких, ніякий

10. Помилку при написанні складних займенників допущено в рядку

А ні з ким, хтозна-якою, казна-що, будь-ким
Б нічиїх, ні з якого, дечим, абикого
В від абиякого, декотрий, до когось, з чиїм-небудь
Г аби-що, ніхто, хтось, дехто

ПРАВИЛЬНО БУДУЄМО РЕЧЕННЯ

Редагування

Завдання 9. Відредагуйте речення, використовуючи займенники, уникаючи повторення слів.

1. Тарас Шевченко — великий український поет. Поет народився в селі Моринцях на Київщині.

2. Наш клас посадив п'ятнадцять яблунь, а третій клас — п'ятнадцять груш.

3. Зацвіли червоні піони. Червоний колір радує всіх.

Завдання 10. Виправте неправильно побудовані речення, уникаючи двозначності.

1. У неділю Лариса зустрічатиме свою маму. Вона буде у червоній сукні.

---

2. Ми підійшли до клумби школи, навколо якої росли дерева.

---

3. Раптом заєць наскочив на вовка. Він злякався і почав тікати.

---

4. Панночку доглядала Устя. Вона її била й штовхала.

---

5. Коли хлопець розмовляв з незнайомим, він йому не повірив.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

1. Граматично правильне продовження речення «Вітаємо зі святом ...» наведено в рядку

- А Першим вереснем*
- Б Першим вересням*
- В Першого вересня*
- Г Першим вересня*

2. Граматично правильно утворено словосполучення

- А пробачте мене*
- Б котра година*
- В дякую вас*
- Г хворіти грипом*

3. Закінчення -і має іменник у рядку

- А обидві дівчин..*
- Б півтора тижн..*
- В три лікар..*
- Г два муляр..*
- Д чотири секунд..*

4. Помилку у творенні ступенів порівняння прикметників допущено в рядку

- А ближчий, більш гарячіший*
- Б добріший, найменш удалий*
- В цікавіший, якнайдорожчий*
- Г нужчий, найменш потрібний*
- Д коротіший, щонайкращий*

5. Правильно поєднано іменник з числівником у рядку

- А два кошеня*
- Б три мільйона*
- В вісім кілограм*
- Г чотири лимони*

6. Неправильно утворено форму слова у варіанті

- А познімали пальта*
- Б у чистім полі*
- В найбільш новіший*
- Г стежачи за дітьми*

7. Правильно поєднано іменник з числівником у рядку

- А обидва хлопця*
- Б чотири поверха*
- В три десятих метри*
- Г два випускники*
- Д сто два клена*

8. Граматичну помилку допущено в рядку

- А обрати нелегкий шлях*
- Б запобігати руйнування*
- В захворіти на бронхіт*
- Г ігнорувати зауваження*
- Д відправити листа*

9. Форми ступенів порівняння можна утворити від усіх прикметників рядка

- А кругленький, смачний, щирий*
- Б красивий, яскравий, лисий*
- В широкий, гнідий, бадьорий*
- Г скромний, малий, солодкий*
- Д здоровенний, вигідний, злий*

10. Граматично правильна відповідь на запитання «Котра година?»

- А дванадцять тридцять*
- Б половина дев'ятої*
- В десять хвилин першої*
- Г без двадцяти десять*
- Д за п'ять одинадцята*

11. Помилку в написанні імені по батькові допущено в рядку

- А Тарасович, Євгенович, Юрійович*
- Б Віталієвич, Ігорович, Степанівна*
- В Андрійович, Миронівна, Васильович*
- Г Анатолійович, Микитович, Савівна*
- Д Григорович, Іллівна, Миколайович*

12. Закінчення -ий має прикметник, утворений від слова

- А дорога*
- Б торік*
- В зовні*
- Г учора*
- Д тривога*